

पा०श्रुः । g. उपा०शोस्त्रिवृत् । h. त्रिवृत्तो रथन्तरम् । i. वसिष्ठ
ऋषिः । k. प्रजापतिगृहीतया तया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥ ५४ ॥

का० [१७. ६. ३.] व्याधारणवत्प्राणभृतः कर्णसंहिता दश-दशायं (17.) पुर इति प्रतिमन्त्रम् । प्राणभृतसंज्ञका इष्टका व्याधारणवदक्षिणे अंसे उत्तरश्रोण्यां दक्षिण-श्रोण्यामुत्तरे अंसे कर्णसंहिता अक्षया संलग्नाः स्वयमातृष्ठापर्यन्तं दश दशोप-धातीति सूत्रार्थः ॥ पञ्चाशच्चतुर्षि प्राणभृदिष्टकादिवत्यानि प्रतिकण्डिकं दश-दश । प्रथमं दशकं दक्षिणे अंसे । कदाचिद्व्यात्प्रजापतेः प्राणा देवा भूवोत्क्रान्ताः तदा तान्प्रजापतिवृत्ते किमित्युत्क्रम्यते मामुपगृह्णतेति ततः प्राणास्तमूचुर्वयमन्नं विना स्यातुं न शक्नुमस्तदन्नं तया सृज्यते चेत्तिष्ठामस्ततः प्रजापतिनोक्तं वयमुभयेऽन्नं सृजामेति तथेत्युक्त्वा प्राणाः प्रजापतिश्चैतदन्नमसृजंस्तेन प्राणान्पुल्लतीति इष्टकानां प्राणभृतसंज्ञेत्युक्तं श्रुत्या प्रजापतेर्विस्तृतात्प्राणा उदक्रामन्नित्यादिकया [ट. १. १. ३.] । अथ मन्त्रव्याख्या । योऽयं पुरो भुवश्चाग्निर्वर्तते हे इष्टके त्वं तद्रूपासि प्राण ए-वाग्निर्भूत्वा पुरस्तिष्ठति अतोऽग्निवृत्तां त्वामुपदधामीति शेषः एवमग्नेऽपि । पुरस्ता-दुपधीयते प्रागुद्ध्येत प्रादुपचर्यत इति पुरोऽग्निः । भवति सर्ववृषेणेति भवत्य-स्मात्सर्वमिति वा भुवोऽग्निः तद्रूपेष्टका ध्येयेति भावः तदुक्तं श्रुत्या [ट. १. १. ४.] अयं पुरो भुव इत्यग्निर्वै पुरस्ताद्यत्तमाह पुर इति प्राञ्च ७ ह्यग्निमुद्धरति प्राञ्चमु-पचरत्यथ यदुव इत्याह्यग्निर्वै भुवोऽग्नेर्हृदि ७ सर्वं भवति प्राणो ह्यग्निर्भूत्वा पुर-स्तात्तस्थौ तदेव तद्रूपमुपदधातीति ॥ प्राणस्तस्याग्नेरपत्यमिति शेषः अत एव भौ-वायनः भुवस्याग्नेरपत्यं भौवायनः नडादिवात्फक् । इष्टके प्राणवृत्तां त्वां सां प्रा-णं तस्माद्रूपादग्नेर्निर्मिमीतेति [ट. १. १. ५.] श्रुतेः ॥ प्राणस्यापत्यं प्राणायनः फक् यो वसन्त ऋतुस्तद्रूपां सां वसन्तमृतुं प्राणान्निर्मिमीतेति [ट. १. १. ५.] श्रुतेः ॥ वसन्तस्यापत्यं वासन्ती तस्यापत्यमिति [पा० ४. १. १२.] अण् णिडाणञ्जित्यादिना [पा० ४. १. १५.] डीप् या गायत्री हन्द्स्तद्रूपां सां गायत्रीं हन्दो वसन्तादृतोर्नि-र्मिमीतेति [ट. १. १. ५.] श्रुतेः ॥ गायत्र्यै गायत्रं चतुर्थी पञ्चम्यर्थे गायत्र्याः सकाशा-द्गायत्रं सामोत्पन्नं तद्रूपां सां गायत्र्यै हन्द्सो गायत्र ७ साम निर्मिमीतेति [ट. १. १. ५.] श्रुतेः ॥ गायत्रात्सामो य उपांशुग्रहो निर्मितस्तद्रूपां सां गायत्रात्साम